

כללי אתיקה בעמותות בטחון תזונתי – רקע, צרכים וערכים

אילה פרוקצ'יה

הקדמה

בחודש יוני 2014 פרסמה ועדה ציבורית לגיבוש כללי אתיקה לעמותות בטחון תזונתי (להלן – הועדה¹) דין וחשבון הכולל ניתוח של תופעת אי הביטחון התזונתי בישראל, מקומם של גופי המגזר השלישי – ברובם עמותות בטחון תזונתי – במתן סיוע לנזקקים בתחום זה (להלן – גם עמותות מזון) והצעה מפורטת לעקרונות ליבה של אתיקה האמורים לכוון את התנהגותם של אותם גופים במישורים שונים של פעילותם. הועדה הוקמה ביוזמה משותפת של משרד הרווחה והמרכז לאתיקה בירושלים, ופעילותה התנהלה במסגרת מרכז זה.

הדיון בסוגיית האתיקה בעמותות מזון ובחינת המלצותיה של הועדה מצריכים התייחסות מוקדמת לשאלות – האם, ובאיזו מידה יש צורך בכללי אתיקה בארגונים דרך כלל, ומה מידת נחיצותם של כללים כאלה בגופי בטחון תזונתי, בפרט; מה תכליתם ותוכנם העיקרי של כללי האתיקה הראויים בעמותות המזון, ומהן הציפיות לעתיד המלוות את המלצות הועדה. ברשימה זו נשים דגש על התפיסה והשיקולים שעמדו ברקע הצעת הקוד האתי לעמותות מזון, להבדיל מפרטיהם של הכללים המוצעים, אותם ניתן לאתר בדו"ח הועדה המלא.^{2, 3}

הצורך בקוד אתי בארגונים דרך כלל

חברה מודרנית מסדירה את התנהגות חבריה באמצעות מערכת נורמטיבית העשויה רבדים שונים. למערכת זו שני ענפים עיקריים: כללי משפט מחייבים, שהפרתם גוררת סנקציה, וכללי אתיקה, שמקומם בתחום המוסר וההתנהגות הראויה. בעוד כללי המשפט קובעים מהי התנהגות אסורה, כללי האתיקה קובעים מהי התנהגות בלתי ראויה גם אם היא

¹ על חברי הועדה נימנו – השופטת (בדימ') אילה פרוקצ'יה – יו"ר הועדה, וחברים – פרופ' ג'וני גל, עו"ד גילעד חריש, פרופ' אסא כשר, ד"ר ניסן לימור, מר דניאל מילוא, עו"ד יהושע שופמן, וגב' יוכי אילוז (משקיפה מטעם משרד הרווחה). עו"ד איילת עוז שמשה מרכזת מקצועית של הועדה.

² דין וחשבון הועדה מתפרסם באתר המרכז לאתיקה בירושלים בכתובת:
<http://www.ethics.skytech.co.il/ethics/pdf/amotot.pdf>

³ הנתונים והניתוח המובאים להלן נסמכים על מובאות וחומר ביבליוגרפי המפורטים, על פי העניין, בדין וחשבון המלא של הועדה.

איננה אסורה במשפט. רף ההתנהגות הראויה מבחינת האתיקה גבוה מסף ההתנהגות המותרת בעיני המשפט. השוני בין כללי המשפט לכללי האתיקה הוא עמוק ולא רק מבחינת הרף והסף הנקבע בכל אחד מהם להתנהגות מותרת או להתנהגות ראויה, על פי הענין. הוא משתקף, בין היתר, בשוני בדרך החלתם של הכללים, בדרך הצגתם וניסוחם, ובכח האכיפה שלהם. כללי המשפט על פי רוב כתובים ומפורטים, בעוד כללי האתיקה – לעיתים כתובים, ולעיתים נסמכים על מסורת וציווי התנהגות בלתי כתובים. כללי המשפט הינם בני אכיפה ועונשין, בעוד כללי האתיקה הינם, על פי רוב, פרי אימוץ מתוך בחירה של האדם או הארגון ואינם נכפים עליהם על ידי הריבון, אף כי הם עשויים להיאכף על ידי מנגנוני אכיפה פנימיים של הגוף הנוגע בדבר.

קו החיתוך בין המשפט לאתיקה אינו תמיד חד וברור, ולעיתים, במצבים של צורך קיצוני, המשפט מאמץ אל תוכו כללי אתיקה ומקנה להם מעמד משפטי מחייב.

חברה אזרחית מאפשרת, ואף מעודדת בגדרו של חופש ההתאגדות כערך יסודי, התארגנויות וולונטריות המקנות לגופים במגזר האזרחי חופש פעולה ואוטונומיה ארגונית רחבה. בצד ערך חופש ההתאגדות והאוטונומיה הארגונית, ניצב צורך חברתי בקיום כללי ניהול תקין ואתיקה פנימית שיכוונו את פעילותם של גופים אלה, כדי להבטיח את השגת תכליותיהם וכדי להסדיר את התנהלותם הן כלפי פנים והן כלפי חוץ, ביחס לגורמים שונים עימם הם באים במגע. ככל שרמת האתיקה בהתנהלות הארגון גבוהה יותר, כך הצורך בפיקוח חיצוני של המדינה על אותו ארגון הולך ופוחת, ולהפך. המגמה לקדם את האוטונומיה הארגונית ולהמעט במנגנוני פיקוח על גופי החברה האזרחית עשויה לקבל חיזוק ניכר ככל שגופים אלה יאמצו לעצמם נורמות אתיקה ראויות בתחומי פעולתם. קיים קשר גומלין הדוק בין רמת הניהול התקין והאתיקה של הגוף הוולונטרי לבין מידת הפיקוח והרגולציה השלטונית על אותם גופים, ומרחב האוטונומיה הניהולית הנתון להם. בתפיסה הארגונית המודרנית ארגונים זקוקים בדרך כלל לכללי אתיקה, ואין די בנורמות המשפט המגדירות מהי התנהגות אסורה. החל משנות ה-80 של המאה הקודמת הולכת וגוברת המודעות הציבורית לצורך ולהצדקה באימוץ כללי אתיקה בארגונים שונים בחברה.

צורך מיוחד בקוד אתי בעמותות בטחון תזונתי

עולה שאלה מהי ההצדקה להתמקד דווקא בהגדרת כללי אתיקה בעמותות מזון על פני ארגונים וולונטריים אחרים? מקורו של צורך זה במספר גורמים:

(א) היקף האוכלוסיה הסובלת מאי בטחון תזונתי:

בישראל, היקף האוכלוסיה הסובלת מאי בטחון תזונתי מגיע לכ-חמישית מכלל תושבי ישראל. אחוז גבוה מהסובלים מאי בטחון תזונתי הינם ילדים. זהו שיעור רב ממדים על פי כל

קנה מידה, לרבות ביחס למצב הקיים במדינות אחרות, ובכלל זה מדינות ה-OECD. "אי בטחון תזונתי" מוגדר כמצב שבו נמנעים מאדם נגישות פיזית וכלכלית, בדרכים מקובלות, לכמות מספקת של מזון מזין ובריא, המתאים לצרכיו ולהעדפותיו התזונתיות, באופן שיאפשר לו חיים פעילים ובריאים. יש קשר וזיקה, גם אם לא הכרחיים, בין עוני לבין אי בטחון תזונתי.

(ב) האחריות לבטחון התזונתי של התושבים מוטלת מראשית ועד אחרית על המדינה:

האחריות לבטחון התזונתי של תושבי ישראל מוטלת, ביסודה, על המדינה. אחריות זו היא צידה האחר של זכות האדם לקיום מינימלי בכבוד, אשר הוכרה בישראל כזכות חוקתית הנתונה לכל אדם, הנגזרת מזכות האדם לכבוד המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. מקור הזכות החוקתית בתפיסה כי ההגנה על כבוד האדם מחייבת מאליה הבטחת מינימום לצורך קיום אנושי. אדם רעב ללחם הוא אדם שכבודו נפגע, וזכותו החוקתית נפגעה. זכות האדם לבטחון תזונתי מינימלי הוכרה גם במישור הבינלאומי במסגרת הסכמים ואמנות בינלאומיים.

מול זכותו החוקתית של הפרט לקיום מינימלי בכבוד, ניצבת אחריות המדינה לממש ולקיים זכות אדם זו בהתחשב בהיקף משאביה וסדרי העדיפות הלאומיים הסבירים שנקבעו על ידה.

המדינה פועלת למימוש הבטחון התזונתי של האדם בישראל בדרכים שונות ובמגוון אמצעים, ישירים ועקיפים. פעולות אלה כוללות, בין היתר, במישורין – ייזום תכניות הזנה ייעודיות לקבוצות אוכלוסיה שונות, מתן תמיכות כספיות במסגרת קצבאות לנזקקים, ובעקיפין – מתן הטבות באמצעות מערכת המס, סיבסוד מוצרי מזון, פיקוח על מחירים של מרכיבי מזון בסיסיים, מדיניות תעסוקה, ועוד.

חרף התמיכה הישירה והעקיפה של המדינה בבטחון התזונתי, נותר עדיין רובד אוכלוסיה רחב, המגיע לכדי חמישית מאוכלוסיית ישראל הסובל מחוסר בטחון תזונתי. ככלל, המדינה אינה עוסקת בחלוקת מזון בעין לנזקקים, ובמובן זה נותר חלל עמוק ברשת הבטחון הסוציאלי שפעולות המדינה אינן ממלאות.

בפועל, אספקת מזון בעין לאוכלוסיה נזקקת רחבה מתבצעת על ידי גופי המגזר השלישי במסגרת פעילות רווחה פילנטרופית, וזאת על אף שהאחריות למתן מענה לתופעת אי הבטחון התזונתי רובצת מראשית ועד אחרית על שכם המדינה. במסגרת אחריותה לבטחון התזונתי של תושבי ישראל, נשענת המדינה באופן כמעט בלעדי על גופי המגזר השלישי.

בישראל רשומות כיום כ-1,250 עמותות המספקות מזון לנזקקים; לאלה מצטרפים גופים רבים שאינם רשומים, הפועלים בתחום זה.

אופייה הציבורי של פעילות עמותות המזון:

מאחר שאספקת מזון לנזקקים מצויה, על פי טיבה, באחריות המדינה, פעילות עמותות המזון בתחום זה נושאת אופי ציבורי מובהק במתן מענה לזכות יסוד של האדם לקיום מינימלי בכבוד. פעילות העמותות אמנם וולונטרית, אבל התפקיד שיעדו לעצמן הוא בעל אופי ציבורי-לאומי.

(ג) האוכלוסיה הנזקקת מתאפיינת בפגיעות-יתר:

האוכלוסיה הנזקקת לסיוע במזון היא אוכלוסיה פגיעה מאד, הזקוקה להגנה מיוחדת לא רק במישור הפיסי בדרך של מתן עזרה במזון, אלא גם במישור ההגנה על כבודם וזכותם לפרטיות של הנצרכים.

(ד) נורמות המשפט אינן מכסות את מלוא יריעת כללי האתיקה הראויים בעמותות מזון:

נורמות המשפט החלות על עמותות דרך כלל מעוגנות בעיקרן בחוק העמותות, התש"ם-1980, ובכללי "ניהול תקין לעמותות" שהתקין רשם העמותות. דברי חקיקה אלה אינם מכסים את מלוא יריעת נורמות האתיקה הרלבנטיות לעמותות מזון, ונותרים מישורים רחבים בתחומי פעולתן שאינם מוסדרים כיום במישור האתיקה.

מכלול גורמים אלה בהשתלבותם מצדיק התמקדות בגיבוש קוד אתי לעמותות מזון, כדי להבטיח שהן תפעלנה ברמת יושרה גבוהה שתאפשר את הגשמת התכליות הציבוריות החשובות שביסוד פעולתן, בבחינת נאמני הציבור והקהילה. בתחום זה אין להסתפק בנורמות התנהגות המוסדרות בחקיקה בבחינת "סף" ההתנהגות החוקית המותרת, אלא יש צורך בנורמות התנהגות ראויה, בגדר ה"רף" הנדרש על פי כללי האתיקה.

וזאת יש להדגיש, כי אין לראות בהסדרת נורמות האתיקה בהתנהלותן של עמותות המזון משום גריעה כלשהי מאחריותה הבסיסית של המדינה לדאוג לקיום מינימלי בכבוד של כל אדם בישראל. חובה זו רובצת על המדינה תמיד, ואין בפעילותן הברוכה של העמותות כדי לשחרר את המדינה מחובה זו, או להפחית מאחריותה.

יש לציין עוד בהקשר זה כי התמיכות הכספיות המוקצות לעמותות מזון על ידי המדינה הן בשיעור נמוך עד כה. בשנת 2012 תקציב התמיכה עמד על שיעור כולל של 12 מיליון ₪ בלבד. כמו כן, על פי נתוני "גיידסטאר", מתוך כלל עמותות המזון הרשומות, רק 2.6% מקבלות תמיכות מדינה, ורק 16% מהן מקבלות הטבות מס.

תכני הקוד האתי המוצע

תכלית הקוד האתי הינה לשקף את עקרונות הליבה של האתיקה, המשותפים לכל עמותות המזון באשר הן. בשל המגוון הרב של העמותות מבחינת הרכב חבריהן, יעדיהן ואופיין לא ניתן להקיף בדגם של קוד אתי הן את עקרונות הליבה והן את נורמות האתיקה הפרטיקולריות הרלבנטיות לעמותות השונות על פי סוגיהן ומגוון מאפייניהם. בשל כך, הכללים המוצעים בקוד לדוגמא מכוונים לנורמות ההתנהגות הבסיסיות המשותפות לכל העמותות, מתוך הנחה שכל עמותה תוכל להוסיף להן כללים ספציפיים משלה, כמתחייב ממאפייניה המיוחדים.

עקרונות הליבה של האתיקה בעמותות מזון מתבססים על ערכי יסוד כלליים, ועקרונות אתיקה מיוחדים לעמותות מזון. על ערכי היסוד הכלליים שעל עמותה לכבד נימנים, בין היתר, עקרונות של שמירה על כבוד האדם, הזכות לקיום בכבוד, הזכות לפרטיות ולצנעת החיים, ערך השוויון ואיסור על הפליה, חובת השקיפות ואיסור על ניגוד עניינים, ועקרון עצמאות העמותה ואי תלותה ביחס לגורמים בעלי אינטרסים זרים העלולים להסיטה מקיום תכליותיה.

אשר לעקרונות אתיקה מיוחדים לעמותות מזון, הקוד המוצע מבחין בין נורמות הנוגעות להתנהלות העמותה כלפי פנים לבין נורמות החלות עליה בהתנהלותה כלפי חוץ, ביחס לגורמים חיצוניים עימם היא באה במגע.

במישור ההתנהלות הפנימית, מתייחסות ההמלצות לחובת העמותה לעשות שימוש בנכסיה ובתרומות שהיא מקבלת לשם הגשמת מטרותיה בלבד; לחובתה להימנע בדרך כלל מעירוב פעילות מסחרית בפעילות רווחה של חלוקת מזון; לחובת אמון של המנהלים כלפי העמותה, ולחובתה לנהלה במקצועיות, אפקטיביות ויעילות. כן מוגדרות חובות העמותה כלפי עובדיה, בין מתנדבים ובין עובדים בשכר.

במישור התנהלות העמותה כלפי חוץ ביחס לגורמים חיצוניים עימם היא באה במגע, מתייחסים הכללים בראש וראשונה לחובותיה כלפי מקבלי הסיוע במזון. עיקר נורמות ההתנהגות בעניין זה מתמקד בשמירה על כבוד האדם של הנזקק והגנה על פרטיותו, כיבוד ערך השוויון ומניעת הפליה בחלוקת המזון, והקפדה על יחס הוגן של העמותה ועובדיה כלפי הנזקק. הכללים עוסקים בהרחבה גם בתנאים הקשורים בהגנה על טיב המזון המחולק, הרכבו, איכותו, ומידת טריותו, ובתנאים והדרכים לחלוקתו כדי להגן על בריאותו, כבודו ופרטיותו של מקבל הסיוע.

הכללים עוסקים ביחסה של העמותה כלפי התורמים, ובין היתר, בדרישות לחוקיות התרומות, הגינות בדרכי גיוס התרומות, בחובה לקיים יחס הוגן כלפי התורמים, בצורך לקיים את המטרות שלשמן ניתנו התרומות, ובחובת השקיפות כלפי הציבור בהצגת התרומות ודרכי השימוש בהן.

הכללים עוסקים ביחסי העמותה והתקשורת. קיים מתח מובנה בין חופש הביטוי התקשורתי וחשיבות השיח הציבורי בנושא אי הבטחון התזונתי, ועניינן הלגיטימי של העמותות לגייס תרומות מהציבור תוך הסתייעות בתקשורת מצד אחד, לבין החשש מפגיעה בכבוד ובפרטיות של האדם הנזקק כאשר נעשה בו שימוש כאובייקט תקשורתי. שימוש כזה נעשה לא אחת כדי לקדם את עניינה של העמותה, ולעיתים, בסיועה, מסקרת התקשורת את בעיית אי הבטחון התזונתי כתופעה חברתית. השימוש התקשורתי בפרט הנזקק מדבר ללב השומע והרואה, אך בה בעת הוא פוגע פגיעה קשה בכבודו ובפרטיותו. הצורך באיזון בין חופש השיח הציבורי ואינטרס העמותות לגייס כספים לבין ההגנה הנדרשת על זכויות הנזקק הוא אחד ממוקדי התייחסותו של הקוד האתי בעמותות. כללי הקוד מבהירים את המותר והאסור בתחום זה, בקובעם איסור על העמותה להשתמש בנזקק למטרות תקשורתיות, לרבות לצורכי גיוס כספים, הסברה וכיוצא באלה, אלא אם נתקבלה הסכמתו מדעת, בלא שהופעל עליו לחץ, השפעה או שידול מצד העמותה בענין זה. כמו כן נקבע, כי הסכמת אפוטרופוס על קטין נזקק לחשיפתו בתקשורת אינה תקפה במישור האתיקה. ועוד – על העמותה לדייק במצגים העובדתיים שהיא מציגה לציבור, ולהימנע מהגזמה ושימוש באמצעים מלאכותיים לצורך כך. נכללה המלצה למועצת העתונות להסדיר בכללי האתיקה שלה את תחום הסיקור התקשורתי בנושא אי הבטחון התזונתי מנקודת ראותה של התקשורת, ובכלל זה את כללי המותר והאסור בסיקור התקשורתי ביחס לנזקקי הסיוע במזון.

הכללים עוסקים גם ביחס העמותה כלפי השלטון המרכזי, ובמיוחד בחובתה לקיים בתום לב את התנאים החלים עליה במסגרת המבחנים לקבלת תמיכות כספיות של המדינה, וכן בחובתה לקיים את תנאי הפיקוח התברואתי על המזון המוטלים עליה. אשר לשלטון המקומי, מובהרת חובתה האתית של העמותה לפעול לקידום שיתוף הפעולה בינה לבין גורמי הרווחה ברשות המקומית כדי להבטיח מתן סיוע אפקטיבי והוגן לכל ציבור הנזקקים באזור.

הקוד האתי המוצע מתייחס גם להיבטי האחראיות החברתית החלה על עמותות מזון מבחינות שונות: ראשית, מבחינת שיתוף הפעולה הנדרש מהן עם גופי מזון אחרים, בין היתר, לצורך ויסות מאגרי המזון העומד לחלוקה מבחינת עודפים וגרעונות בסוגי המזון, ומבחינת

הצורך באיזון בפרישה הגיאוגרפית של הסיוע בכל חלקי הארץ. כן מתייחסים הכללים להתנהגות עמותות במצבי חירום ומשבר, העשויים לחייב חריגה מן השיגרה בחלוקת המזון מבחינת אוכלוסיית היעד הנזקקת ומבחינת אזורי החלוקה המקובלים. הכללים מצביעים גם על חשיבות קידומן של תכניות שיקום וסיוע בידי העמותות שתכליתן, בצד הסיוע במזון, לעזור לנזקקים לצאת ממעגל המצוקה. הכללים מצביעים גם על חשיבות מעורבותה של העמותה בהעמקת תודעת הציבור לתופעות העוני ואי הבטחון התזונתי והצורך לפתור אותן בדרך הוגנת, ובדבר הצורך לנצל את עודפי המזון הקיים לצורך חלוקתו לנצרכים, ולהימנע מהשמדתם.

ההצעה עומדת על חשיבות **אימוצו** של הקוד האתי המוצע על ידי כלל עמותות המזון באשר הן, כגרעין הליבה של נורמות האתיקה שתחולנה עליהן. אולם אין די באימוץ הקוד כשלעצמו.

ההצעה עומדת על חשיבות **פעולות ההטמעה** של כללי האתיקה בקרב ארגון שאימץ את עקרונות הקוד המוצע. על העמותה מוטל לשקוד על הטמעתם של כללים אלה בדרך של פרסומם בארגון, הנגשתם בפני חברי הארגון, קיום הדרכות וימי עיון בנושאי אתיקה, הפצת חוזרי-רענון בין העובדים, וכיוצא באלה אמצעים. כן יש לקיים מעקב על תהליך ההטמעה בארגון באמצעות מנגנוני בקרה ואכיפה פנים-ארגוניים (מבקר הפנים) ומערך הביקורת החיצוני על העמותה (רשם העמותות ומבקר המדינה ביחס לעמותות שהן "גופים מבוקרים").

היבט אופרטיבי – אכיפת אימוצו של הקוד האתי

במישור האופרטיבי עסקה הועדה בשאלה כיצד ראוי להביא לכך שעמותות מזון תאמצנה את הקוד האתי המוצע, על עקרונות הליבה המוצעים בו? הדילמה בענין זה טמונה בכך שמצד אחד, התפיסה המקובלת בתחום האתיקה הינה שאימוץ קוד אתי על ידי ארגון הינו על פי רוב פרי הפנמה ובחירה רצונית, ואינו אמור להיות תוצאה של כפייה חיצונית. הדבר נכון במיוחד בארגונים וולונטריים. מצד שני, השארת אימוצו של קוד אתי לשיקול דעתן הבלעדי של עמותות מזון הנתמכות מכספי המדינה מעמידה קושי בסיסי בהעדר ערובות מספיקות לניהולן התקין והאתי תוך שימוש בנכסי ציבור.

בין אופציות שונות שעמדו בפני הועדה, אשר נעו בין שתי קצוות – בין כפיית אימוץ קוד אתי על עמותות מזון בחקיקה, לבין השארת ברירת האימוץ לשיקול דעתן המוחלט, בחרה הועדה בדרך ביניים: להטיל על רשויות המדינה לכלול במסגרת מבחני התמיכות הכספיות הניתנות לעמותות, תנאי המחייב אימוץ קוד אתי על ידן, אשר יכלול את עקרונות הליבה המוצעים. מדובר בהמלצה אופרטיבית מתונה, שאינה כרוכה בנטל של חקיקה ראשית, אינה

מותנית בהקצאה תקציבית, שעניינה גיבוש מדיניות של משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, והוספת התנאי האמור כמבחן מחייב במסגרת מבחני התמיכות הכספיות הקיימים.

תוצאות לוואי מקוות מאימוץ ההמלצה האופרטיבית של הועדה

יש לקוות כי המלצות הועדה, ובמיוחד ההמלצה האופרטיבית הנוגעת להטלת חובת אימוץ הקוד האתי במסגרת מבחני התמיכות הכספיות של הממשלה, תישמנה בהקדם הן על ידי העמותות עצמן והן בידי גורמי הממשלה הנוגעים בדבר. צעד זה יקדם אינטרס ציבורי חשוב בגדרה של מדיניות הרווחה הכוללת של החברה בישראל.

לאימוץ ההמלצה האופרטיבית שעניינה הטלת חובת אימוץ הקוד האתי במסגרת מבחני התמיכות הממשלתיות עשויות להיות תוצאות לוואי חשובות במספר תחומים:

ראשית, מדיניות כזו עשויה להגביר, כשלעצמה, את אמון הציבור בתקינות פעולתן של עמותות מזון; **שנית**, היא עשויה להעמיק את תודעת חשיבותה של האתיקה גם בעמותות מזון שאינן נתמכות מכספי מדינה; **שלישית**, היא עשויה להוות תמריץ להכרה בחשיבות האתיקה בארגונים דרך כלל, ובמיוחד באלה הנהנים מכספי ציבור; **רביעית**, היא עשויה לקדם בהמשך מהלך להטלת חובת אימוץ קוד אתי כתנאי למתן "אישור ניהול תקין" על ידי רשם העמותות, המשמש לצרכים שונים, לכלל העמותות; **וחמישית**, היא עשויה לעודד אימוץ הקוד האתי כתנאי מחייב גם במסגרת המבחנים למתן הטבות מס למיניהן.

סוף דבר

הדיון בסוגיות הקוד אתי בעמותות מזון פתח צוהר למציאות חברתית קשה של עוני ואי בטחון תזונתי השוררים בשכבה רחבה של אוכלוסיית ישראל. הוא חשף את התגייסותם הוולונטרית של גופי המגזר השלישי לסייע לנזקקים, תוך גילויי מסירות ואחריות חברתית יוצאי דופן, בבחינת "עבודת קודש" של ממש. מהות התפקיד הציבורי שהעמותות נטלו לעצמן מטיל עליהן אחריות גדולה לקדם את משימתן תוך כיבוד כללי אתיקה בסיסיים, על מנת להבטיח את פעילותן התקינה והמוסרית, ואת הגשמת תכליותיהן בלא סטייה.

יש לקוות ולייחל כי עמותות המזון תאמצנה מרצונן את הקוד האתי המוצע, ותפעלנה להטמעתו; בה בעת, יש לקוות כי הרשויות המוסמכות תאמצנה את ההמלצה האופרטיבית לכלול במסגרת מבחני התמיכות הכספיות בעמותות את התנאי בדבר חובת עמותה המבקשת תמיכה לאמץ את עקרונות הקוד האתי.

כל אלה אינם מאפילים על המציאות הקשה הניבטת מכל עבר, שבה מערכת הבטחון הסוציאלית בישראל במתכונתה הנוכחית אינה מצליחה להבטיח קיום מינימלי בכבוד לקבוצות אוכלוסיה כה נרחבות. פעילותן של עמותות המזון, חשובה ככל שתהא, מהווה עזרה נקודתית למי שזקוק לסיוע במזון, אך היא אינה מהווה פתרון ארוך-טווח למצבי מצוקה מתמשכים. היא אינה תחליף אמיתי למדיניות ממשלתית כוללת שתכליתה להתמודד עם תופעות העוני ואי הבטחון התזונתי כבעיה חברתית שהצורך בפתרונה ראוי שיעמוד בראש סדר היום החברתי של ישראל.

ביקור הועדה בבית התמחוי "רומם קרן דוד" בבני ברק, 18.04.2013